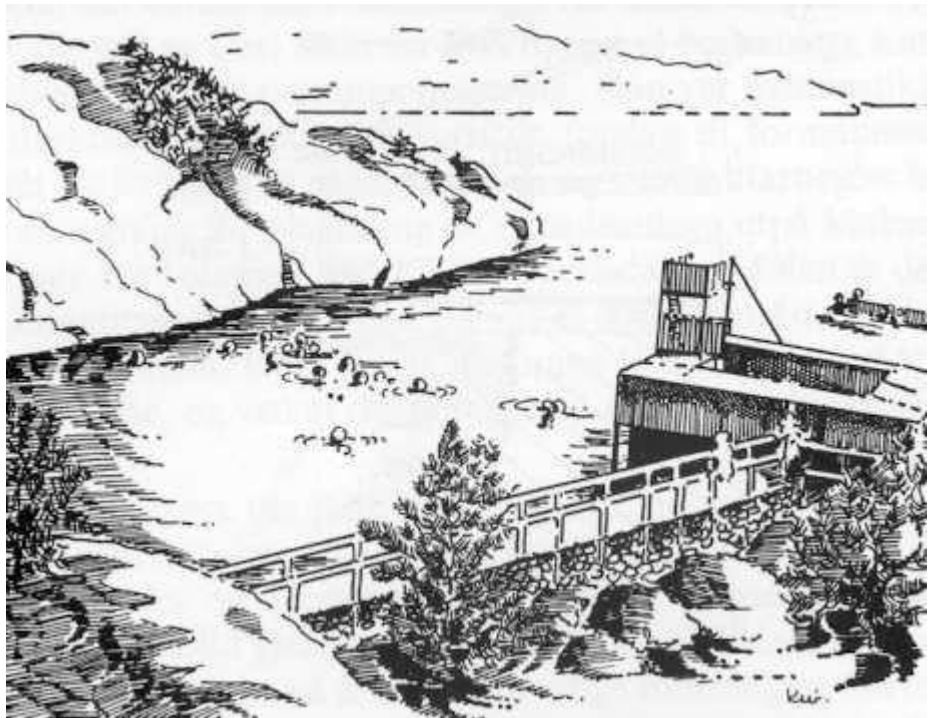

Bestemor badet i Lusebukta

- av Arvid Johanson

Vi vet ikke hvor haldenserne bader hen i dag. Men vi vet i alle fall at de IKKE bader i det indre og ytre havnebasseng. Det gjorde de før.

Det begynte på Mølen rundt forrige århundreskifte. Ytterst på ytre havn. Eller «Verdens Ende», som navnet også var. De badende fant sin plass

mellom trelastskuter og dampbåter. Vi kan ikke si at det var de store masser som her søkte det våte element. Men interessen var det likevel ikke noe å si på. Entusiaster satte opp eget badehus og dessuten et ti meter høyt stupetårn.

Badeparadiset Sauøya

Men det passet ikke som plass for de yngste. Lek i vannet og svømming ble nemlig mer og mer populært. Særlig blant ungene. Kommunen ordnet det derfor slik at man for en femøring kunne bli rodd over fra Langbrygga til Sauøya. Trauste øyboere med tunge svenskeker sørget for transporten.

Målet var Lusebukta. Det var en fin sandstrand midt og vest på øya. Så selve navnet var nok misvisende. Her var det stappfullt på fine sommerdager. Det var her bestemor badet som småpике sammen med sine venninner. Og også bestefar med sine kompisser.

I dag kan man ikke med den beste fantasi forestille seg at det var en flott strand her. Hele området er nå rasert. Dels til havneanlegg for Saugbrugs, dels er det foretatt uttak av stein fra bakgrunnen slik at hele fremstår som en anleggsplass.

Sauøya var forresten noe mer i 1920- og 1930-åra. For kommunen var igjen frampå og anla to badehus. En kjønnsdeling måtte den gang til. Derfor ble Damebadet bygd - isolert

helt ytterst på øya. Det var omkranset av et solid plankegjerde, slik at damene ble skjermet for innsyn fra nysgjerrige mannfolk.

Herrebadet, eller Guttebadet, ble bygd et stykke innenfor Lusebukta. Begge badene var utstyrt med stupetårn og store plankekummer hvor ungene lærte seg å svømme. Det er grunn til å berømme de mange frivillige svømmelærere som tok på seg denne jobben. Urmakerbrødrene Olaf og Ingvald Berg fra Oskleva bør særlig fremheves i denne forbindelse.

Soldatene på festningen hadde sin egen standplass ved Guttebadet, det ble selvfølgelig kalt Soldaten.

Begge badehusene ble revet i 1950-åra. Guttebadet er i dag en del av Saugbrugs kaisystem. Damebadet er blitt et forlatt tomteområde etter at det er sprengt og eksportert stein herfra..

Soknepresten på jakt etter usedelighet

Men tilbake til «de gylne år».

Den økende- bade- og svømmeinteressen førte i 1918 til dannelsen av Halden Svømmeklubb. Den satte alt det første året i gang med konkurranse på det vi kan kalle Kulebrygga Svømmestadion. Medlemmene tauet fram en eller flere av Saugbrugs karakteristiske husprammer. De tjente både som startpall, stupetårn, dommerbu og garderobe. Klubben gjorde seg etter hvert bemerket på nasjonalt plan, også i vannpolo. Og ikke minst i stup. Her var Sam Melberg det store navn med olympiadeltakelse og 15 norske mesterskap.

På 1920-tallet var det stort innrykk av kvinnelige utøvere. Foran mesterskap var det naturlig at de trente sammen med mennene. I 1927 førte det til stor brudulje. Tenke seg til - menn og kvinner sammen i badedrakt! Særlig var rykteflommen stor og forargelsen sterk i kirkelige kretser, ikke minst i kristelige kvinnemiljøer. Soknepresten fikk beskjed om å ta affære. Og han marsjet ut til Herrebadet der begge kjønn var i aksjon. Soknepresten foretok en grundig inspeksjon. Men han fant ingen umoral - verken over eller under vann.

De røde nabbene

I 1930-åra fikk Sauøya som badested en skarp konkurrent - eller skal vi heller si et vellykket supplement. Da må vi hente fram den ofte omstridte drosjesjåfør Johan Smith. Han var en slags Reodor Felgen med tusen jern i ilden, med mange vyer og med handlekraft og teknisk innsikt til å realisere dem. Han mente det kunne skapes et moderne badested på de «røde nabbene» på eiendommen Eskevikens grunn ytterst på landsida i Sauøysundet. I det vi kan kalle det ytre havnebasseng.

I løpet av 1930-åra anla Smith et murhus i funkisstil med servering på taket. Han bygde et garderobehus, rutsjebane og satte opp et ti meter stupetårn. Fine strender ble gjort enda finere. Men grunnen til at Rødnabbene ble en knallsuksess var transportløsningen. «Selve 1» og senere «Selve 2» - også kalt «Dunkemærja» - gikk fra Langbrygga fullastet med passasjerer.

I de første etterkrigsår fortsatte Rødnabbene som et populært sted under annen ledelse.

Svalerødkilen

Men vi må også nevne en annen grunder. Oskar Andersen hørte til en slekt som hadde sin basis i fiskerinæringen. «Oskar», som alle kalte ham, ville noe mer. Han hadde flere båter i sommerlig passasjertrafikk. Men da han ville bygge et badhotell ved bunnen av Svalerødkilen, ristet folk på hodet: - Nå går det rundt for Oskar! Det var bare det at «Oskar» gjorde det umulige mulig. Vi fikk et fint badhotell her med gjester særlig fra Oslo. Mens det mest var byens egne løver og løvinner som svingte seg på badets dansegulv. Svalerødkilen Bad gjorde det også godt i de første år etter krigen. Men det var kanskje skjenkedebattene fra Berg herredstyre som preget avisspaltene. Det var nei til øl og vin.

Til slutt var det ikke nødvendig med noen skjenkebevillinger lenger. Nye tider med sydenreiser og andre spennende alternativer førte til at Svalerødkilen Bads dager var talte en gang i 1960- eller 1970-åra. Men Oskar Andersens pionerinnsetning står det respekt av. Det førte også til at Svalerødkilen generelt ble et populært utfartsted for badegjester.

Da synden kom inn i verden

Svalerødkilen kunne også holde stand da «synden kom inn i verden». Her tenker vi på den syndefulle forurensningen som ødela bademulighetene INNENFOR Svinesundterskelen. Vi har fortalt hva som skjedde på Sauøya. Og Rødnabbene ser ut som et spøkelsesslott. Nå er vannet blitt noe bedre. Likevel. Vi kan vel ikke akkurat snakke om noe yrende badeliv mellom Isebakke og indre del av Iddefjorden. Og absolutt ikke i havnebassenget. Vi vet ikke hvor haldenserne flest bader. Vi har vel bare ett kommunalt utfartssted - Kruset. I ferskvann. Folk flest har imidlertid bil og båt og kommer seg lengre ut til friskere vann.

Men bestemor - hun badet i Lusebukta!

I tarmer og fleskeslitrer på Kulebrygga

Haldens Svømmeklub fortsatte med sine svømmestevner på Kulebrygga i de første etterkrigsår. Men styremedlemmer måtte ned i god tid før start for å skuffe unna kjøtt- og fleskerester fra det nærliggende slakteriet. Likevel kunne det hende at svømmerne måtte crawl unna «godsaker» derfra. Det måtte til slutt settes punktum for denne form for svømmekonkurranse.

Lusebukta var byens mest populære badestrand fra omkring 1920 til midten av 1950-tallet. Dette bildet er fra den varme krigssommeren 1940.

Foto: Øivind Wille.

<https://www.ha-halden.no/new-articles/bestemor-badet-i-lusebukta/s/1-2906373-4960673>